

Morsdael is hun dierbaar plekje grond, waarvan ze spreken als van *het* dorp, dat al naar het zoo uitvalt, alle vlekken, dorpen en steden des ganschen aardbodems overtreft, of door dezelve overtroffen wordt. Als ze het over „het dorp” hebben, hebben ze het over zichzelf, maar dat weten ze niet.

Toch komen ze pas op dreef, als ze aan den praaf raken over den ouden tijd, waartoe meestal de nieuwe tijd hen inspireert.

Janus leest het krantje, en vertelt graag van wat er in de wereld gebeurt. Maar een man, die op jaren komt, heeft Gladstone gezegd, wordt vanzelf historicus. Daarom worden ze, hoezeer ook bij het heden geïnteresseerd, telkens, als door instinct, gedreven, om het heden tegenover het verleden in de weegschaal te werpen, en dan is het resultaat in verreweg de meeste gevallen, dat de evenaar flink doorslaat naar de dagen vanouds. In den lof op het voorbije leven prijzen ze zichzelf als menschen, die weten, wat er in de wereld te koop is.

Thuis hebben ze het lang niet gemakkelijk gehad: vroeg van school om wat te verdienen, en hun weekgeld tot den laatsten cent overgegeven zestien maanden onder dienst gestaan bij het paardenvolk toen weer hard aangepakt om tot een trouwdag te komen. Hoe arm zijn ze begonnen, hoe hard hebben ze gezwogd. Hun vrouw vele jaren de derdedaagsche koorts, en om de veertien maanden een kind. Met die wurmen hebben ze getobd om hen aan den groei te krijgen, maar dikwijls is het kerkhof het eindje geweest. Soms weken lang bijna niet uit de kleeren. Honger hebben ze geleden in het jaar van de aardappelziekte, den kelératijd zullen ze nooit vergeten. Door duizend zorgen en duizend dooden zijn ze heengegaan

Maar gelukkig hebben ze handen aan hun lijf gehad, en zijn ze niet te lui geweest om die uit te steken. Ook zijn ze zuinig geweest, zoodat ze, toen ze trouwden, een puik veeren bed hebben kunnen koopen, waar ze nu al bijna vijftig jaar op liggen. Hun kinderen hebben ze niet verwend, ze zouden hen liever half dood geslagen hebben. Hun vrouwen hebben er, als het maar even kon, een centje

bijverdiend. Schuld hebben ze niet willen maken, den schenker hebben ze opgehangen, maar den bakker laten leven. Alleen de dokter heeft wel eens lang op zijn centen moeten wachten, maar is toch geen cent aan hen tekortgekomen, zie je — jongens, dat was zulk kwaad geld

Tegenwoordig hebben de menschen geen geweten meer. Voorts is er geen eerbied voor de meerderen onder het menschdom meer. Kinderen zijn er ook niet meer. Als ze maar meheer en juffrouw kunnen spelen, pret maken, cigarettten rooken maar werken, zooals zij gewerkt hebben, daar mot je niet om komen.

„Ze werken nou met d'r voeten,” zegt Janus.

„Als het niet zoo treurig was, zou je er om lachen, maar wat mot er nou toch in vredesnaam van het opkomend geslacht groeien?”

„Luie leegloopers, man.”

„Maar de ouwers, dié mosten er anders an gaan staan, het zou bij mijn niet gebeuren, dat ik bang was voor een zwart gezicht van me jongens; ik zou zeggen: „Zoo verkies ik het — heb je me verstaan? — en as-et je niet bevalt, dan ga je d'r maar uit.”

„Weet je, wat ik maar zeg?” beweert Janus, „ik zeg maar, dat teugeswoordig alles te kort is; de haren zijn te kort, de rokken zijn te kort, de namen zijn te kort, de werkdagen zijn te kort, maar de tongen, die zijn te lang.”

Het doet hun echt goed, dat ze zoo nog eens met elkaar kunnen praten, zonder van dat jonge goed te moeten hooren: „Opa is uit de mode.”

Ze sluiten echter het oog niet voor de zegeningen van den modernen tijd. Dat er teugeswoordig veel voor den werkman wordt gedaan, zullen ze niet tegenspreken, maar wat geeft het, als er geen tevredenheid onder het menschdom is. Over den veelvoudigen arbeid, die tot heil der jeugd gezegd wordt te geschieden, moeten ze hun schouders ophalen. Alleen wat voor de ouwe menschen wordt gedaan heeft hun volle, ongeveinsde instemming. Die Ouderdoms-rente is een mooi ding.

Hoewel ze maar weinig buiten het dorp komen is hun gezichtskring verre van beperkt. De daverende dingen dezer dagen, welke op en onder en boven de aarde geschieden, als daar zijn: moorden en doodslagen, aardbevingen en overstromingen, oorlogen en geruchten van oorlogen, vliegtochten, ongelukken, brandstichtingen, werkstakingen, gaan als in een caleidoscoop hun geestesoog voorbij. Over „de Duitse keizer” en „die smerige Belgen” en „die rommel in Rusland” oordeelen ze met veel verzekerdheid des gemoeds. Hun leidraad is het krantje van Janus. Maar er is één onderwerp, dat ze de moeite niet waard achten om het te noemen, en dat is: de sport. De lui zijn tegenwoordig niet eer tevreden, dan wanneer ze d'r nek gebroken hebben, vinden ze. Liever verdiepen ze zich in bespiegelingen over de radio, van welke ze eenparig zeggen: „Hoe is 't in de wereld mogelijk!”

Natuurlijk doen ze ook aan de politiek.

Hierbij stijgt hun wijsheid als met adelaarswieken omhoog, de problemen oplossende, voor welke „de Heeren in den Haag” nog geen oplossing hebben, hoewel dezelve met veel pratens zoekende. Ze zijn erg bang, dat de Roomschen weer de baas zullen worden, en dan zal het weer net gaan, zoals ze, „als kind zijnde”, in de boekjes van de Zondagsschool gelezen hebben. Voor „de soosejalen” zijn ze ook bang, maar niet zoo bang als voor de Roomschen. Over de drooglegging van de Zuiderzee zijn hun meeningen verdeeld, omdat ze maar niet kunnen begrijpen, waar nou al dat water blijven moet.

En de sociale kwestie is volgens hun diepe overtuiging op staanden voet de wereld uit te helpen, als ieder maar zijn plicht doet.

In summa: de boschmannetjes hebben praatstof genoeg in hun vaten, alzo gaan de lampen van hun discours nooit uit. Alle wijsheid is voor hen traditie-wijsheid, raadselen hebben ze schier niet, daarom zien ze niet, dat hun lampjes vaak walmen.

Dit praten is hun leven.

III.

Als de klok luidt moeten de mannetjes opstappen, want dan heeft Moeder het sobere middagmaal klaar. Ze is altijd blij, als Vader zegt, dat-ie de klok niet noodig heeft, maar het aan zijn maag wel voelen kan, hoe laat het is, want dat is een gezond teeken voor een oud mensch.

Vroeger beschouwden ze praten en eten als tegenstrijdige dingen, want als kinderen waren ze onderwezen, dat poesjes, die muizen, niet mauwen. Dit onderwijs hadden ze getrouwelijk doorgegeven aan hun zaad, zelf een voorbeeld gevende. Er was wel wat anders te doen, dan te praten onder het eten. Dat was goed voor de rijke lui. Maar nu ze samen zijn, behoeven ze voor de rijke lui niet onder te doen

Eerst even stil zijn, natuurlijk.

Vader bidt met zijn pet onder zijn neus en Moeder met haar handen in haar schoot. Hoewel ieder voor zichzelf bidt, weten ze toch heel goed van elkaar, wat ieder bidt, want ze bidden het gebed, dat alom op het dorp gebeden wordt. Het is het gebed, dat ze hebben moeten leeren, toen het „Heere, zegen deze spijze, amen” te kinderachtig voor hen werd, omdat zij zoo groot werden. Het is een gebed op rijm, dat officieel genoemd is: „Bedezang voor het eten,” hoewel het nergens gezongen wordt.

Er moet voor de engelen iets ontroerends in zijn om zulke menschjes te hooren fluisteren: „Leer ons voor overdaad ons wachten.” Ze lachen daar niet om, die engelen, maar verwonderen zich er over, mij dunkt, op gelijke wijze als ze zich verwonderen, wanneer ze de gemeente hooren zingen: „En wordt niet ijdel, als 't vermogen gedurig aanwast” — en de behoeftigen onder de kinderen der menschen zingen devotelijk mee. De engelen hooren dit bidden als een bedezang.

Als Vader zijn pet weer opzet en Moeder even zucht, is het gebed uit. Niet wanneer ze hun oogen weer opendoen, want dat gebeurt wel eens vroeger. Het gebed voor de groote menschen heeft hen

nog niet in alle dingen geleerd te niet te doen, hetgeen eens kinds is.

Het is weer: „Dominee, brand je bekkie niet.”

Moeder houdt er niet van om koud eten op tafel te brengen, want dan gaat het lekkere er af, en ze zegt maar, als Vader soms knort: „We hoeven niet te gaan hooien, hoor.”

Ze zullen nooit een aanval op den schotel aardappelen doen, zonder hun linkerhand onder de tafel te deponeren, dat is netjes. Soms hooren ze nog het dreigement van hun moeder: „As je nou je hand niet weg doet, dan zal ik 'em met een touw aan den poot van de tafel vastbinden.” Ze hebben die linkerhand volstrekt niet nodig, want als er wat te snijden is, dient Moeder het gerecht gesneden op, dat behoort zoo.

Zonder daartoe door Moeder uitgenoodigd te zijn, begint Vader de notulen van de ochtendzitting in het bosch te lezen. Hij houdt zich hierbij verre van de beknoptheid, welke de duidelijkheid bedriegt, zoodat Moeder nooit te klagen heeft, zooals er alom in den lande over het verslag van de kerkeradsvergadering in de kerkbode wordt geklaagd.

Soms legt Moeder even haar ijzeren vork neer, zoo luistert ze.

„Wel Vader, wat zeg je een mensch weet teugeswoordig niet, wat-ie hoort wel heb ik van me leven 'et mag geen daglicht zien 'et is zonde en schande, dat is 'et ja man, zeg dat wel: 'et is verschrikkelijk, zooals 'et menschedom teugeswoordig gekleed gaat 'et is net, of de vrullie teugeswoordig geen schaamte meer hebben net juinen met één schil, die meiden en dan die nakende harten, je wordt koud, as je er na kijkt, hoe houën ze het uit ik zeg maar: de wereld loopt op een end.”

Dat getrouwde vrouwen, moeders van kinderen, zoo'n kleedasje toestaan, en goed praten, en zelf er aan mee doen, is meer dan Moeder verwerken kan. Als ze daarin komt, kan het gebeuren, dat haar verbaasde geest gaat vlammen van verontwaardiging, zoodat ze „vloekt”, gelijk de Morsdaelsche menschen van ouds de gewoonte van vloeken hebben, sprekende aldus: „Gorting alevel.”